

העלאת המוביליות החברתית בקרב בני נוער מודרים:

פיתוח הון פסיכולוגי חיובי באמצעות מעורבות במועדוני ספורט קהילתיים

המונח "מוביליות חברתית" מתייחס לפריצת גבולות של המעמד החברתי. מדובר במונח רב-גוני, המתמקד בהשפעת מגוון גורמים פוליטיים, כלכליים, חברתיים ותרבותיים על היכולת להתקדמות חברתית. באופן מסורתי, תעסוקה והשכלה פורמלית נחשבות למשאב עיקרי שיקנה לאוכלוסייה מודרת מוביליות חברתית. אולם, בחברה המודרנית היכולת לקידום בעולם התעסוקה המודרנית תלויה לא רק בהסמכה פורמלית, בידע ומיומנויות מקצועיות, אלא במכלול מיומנויות הבאות לידי ביטוי בהקשרים תעסוקתיים וחברתיים. בנוסף לכך, מחקרים מראים, כי המגוון רחב ההזדמנויות של השכלה והכשרה מקצועית מפחית את היתרונות של כל אחת מההתערבויות הללו; "הבטחת ההזדמנות" הופכת ל"מלכודת ההזדמנות", המאלצת אנשים להקצות זמן, משאבים ומאמץ לפעילויות שאינן מבטיחות מוביליות. התערבויות רבות נסמכות על התפיסה המיושנת של דרישות המעסיקים לתחום זה או אחר, אך בפועל, הקניית מומחיות בתחום מסוים ורכישת מיומנויות צרות לא בהכרח מבטיחות לצעירים מודרים יכולת לפתח קריירה ולהשיג מוביליות חברתית.

הספרות המחקרית מקשרת בין מוביליות חברתית להצטברות צורות של הון, כמו הון כלכלי, הון חברתי והון תרבותי. אולם, צעירים מודרים נעדרים הון כלכלי וגם ההון החברתי וההון התרבותי שנמצא ברשותם אינו מסוגל להקנות להם מוביליות חברתית. נטען כי מערכת החינוך הפורמלית פועלת לשעתוק אי-שוויון. לאור זאת, הוצע כי מסגרות החינוך הבלתי פורמלי יעניקו לצעירים מודרים הון פסיכולוגי חיובי, שעשוי לסייע בקידום מוביליות חברתית למרות המחסור בהון חברתי ובהון תרבותי רלוונטי. בין היתר, הודגש הפוטנציאל שיש למועדוני ספורט קהילתיים בהשגת מוביליות חברתית, לאור העובדה, שספורט יכול להיות כלי לשינוי אישי וחברתי.

המונח "הון פסיכולוגי חיובי" קשור למכלול "מיומנויות רכות", כמו מניע אישי, ביטחון עצמי וקשרים בין-אישיים, הנדרשות בעולם התעסוקה של היום. הון פסיכולוגי חיובי כולל רכיבים הנחשבים כגורמים מרכזיים בפיתוח מוטיבציה תעסוקתית:

- יעילות עצמית: ביטחון עצמי של יכולת ביצוע משימה ייחודית בהקשר הנתון. יעילות עצמית נמצאה קשורה ליכולת לחתירה ליעדים מאתגרים ולהתמודדות עם מכשולים וקשיים. עם זאת, כאשר מדובר בהתערבויות של ספורט, יש לשים דגש מיוחד על יכולת העברת היעילות העצמית בהקשרים אחרים, משום שמחקרים מראים, כי המיומנויות המפותחות במהלך אימוני ספורט ובמשחקי ספורט אינן בהכרח ניתנות להעברה להקשרים חברתיים.
- תקווה: היכולת לשמר תקווה לנוכח קשיים ומצבים בעייתיים. התמקדות בגורם זה חשובה במיוחד בהתערבויות המופנות לאוכלוסייה מודרת. מחקרים מראים, כי בהתערבויות של חינוך בלתי פורמלי, המבוססות על ספורט, יש פוטנציאל טרנספורמטיבי התורם לטיפוח הון פסיכולוגי חיובי.
- אופטימיות: מדובר במאפייני סגנון הייחוס, כלומר לייחס את האירועים החיוביים לגורמים יציבים, אישיים ונרחבים, הנמצאים תחת פיקוח ושליטה של הפרט, כאשר האירועים השליליים

מיוחסים לגורמים חיצוניים, זמניים, תלויי הקשר. התערבויות מבוססות על ספורט עשויות לתרום לטיפול אופטימיות מציאותית ולסייע בפיתוח יכולת ייחוס רציונלית.

- חוסן: הכוונה ליכולת להתמודד בהצלחה עם קשיים ולהשיג צמיחה מתוך כישלון. התערבויות מבוססות על ספורט מפתחות את האישיות של המשתתפים ומקנות להם תכונות המטפחות חוסן, מה שגורם להעלאת ההון הפסיכולוגי החיובי.

מחקרים מצביעים על חשיבותו של הון פסיכולוגי חיובי כאמצעי לפיתוח מיומנויות רכות, המסייעות לקליטה ולהתקדמות בשוק התעסוקה. לכן, יש להעשיר את התוכניות המכוונות לפיתוח קריירה ולהקניית מיומנויות תעסוקה לצעירים מודרים. הון פסיכולוגי חיובי עשוי לסייע לפרט להיקלט במגוון מקומות תעסוקה ובכך לקדם מוביליות חברתית, הנשענת על תפיסה כוללת של האישיות. יתרה מכך, הון פסיכולוגי חיובי מסייע בבניית משמעות, בהעלאת ההערכה העצמית ובהעצמה.

המחקר הנוכחי בחן את ההשפעה של התערבות בתחום הספורט הקהילתי על צעירים מודרים. ההתערבות נערכה באחת השכונות של לונדון המזרחית, המתאפיינת בעוני ובהדרה והיא כולה פיתוח מועדוני ספורט קהילתיים כמנגנון להתמודדות עם מגוון אתגרים חברתיים. ראיונות שבוצעו עם בני הנוער המשתתפים בתוכנית הראו, כי הם מודעים היטב להשלכות של מצב ההדרה כאשר מערכת החינוך הפורמלי אינה תורמת למוביליות חברתית, אלא משעתקת את אי השוויון: "תמיד ימצא מישהו שיכול להשיג תוצאה גבוהה יותר ממני רק משום שהוא הלך לבית ספר אחר" - ציין אחד הנחקרים. עם זאת, הראיונות הראו, כי השתתפותם בתוכנית העניקה לבני הנוער את הרכיבים העיקריים של הון פסיכולוגי חיובי: יעילות עצמית, שהם הצליחו להעבירה לתחומים חברתיים אחרים, כמו בית הספר, אופטימיות ותקווה, שנבעו מכך, כי החברות במועדון הספורט פתחה בפניהם הזדמנויות חדשות. הרכיב הבולט ביותר של הון פסיכולוגי חיובי היה חוסן: היכולת להגיב בצורה חיובית והסתגלותית לקשיים ולפעול במצב של אי-ודאות.

ממצאי המחקר מאששים את הטענה, כי חינוך בלתי פורמלי, המבוסס על פעילויות ספורטיביות המבוצעות בהקשר קהילתי, עשוי להעלות את רמת ההון הפסיכולוגי החיובי הדרוש לבני נוער מודרים כדי להתקדם בחיים ולפתח מוביליות חברתית. יש להדגיש את התפקיד של המאמנים בהשגת המטרות הללו – עליהם לא להסתפק בתפקיד של מאמנים ספורטיביים, אלא לפעול כמנטורים, תוך כדי בניית קשר עם הצעירים המודרים ומתן סיוע והכוונה במגוון נושאים ולא רק ספורטיביים. אכן, זאת הייתה הגישה של המאמנים במועדוני הספורט הקהילתי שהשתתפו בתוכנית. למרות המיקוד בפעילות ספורטיבית הצוות במועדונים היה מודע ליעד החברתי הרחב של ההתערבות ופעל כמתווכים חברתיים, תוך כדי בניית קשר בין הפעילות במועדון לחיי יום-יום של המשתתפים. יש לציין, כי הרכיב החיוני שאפשר להם למלא את תפקידם היה האמון שנוצר בינם לבין הצעירים.

התקציר מבוסס על המאמר:

Morgan, H. (2018). Enhancing social mobility within marginalized youth: The accumulation of positive psychological capital through engagement with community sports clubs. *Sport in society*, 21(11): 1669-1685.